

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Eric B. Karlsson, Tving*
Härad: *Medelstads* Berättare: " " " "
Socken: *Tving* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1964* Född år *1880* i *Tving*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ungdomens sammankomster och nöjesliv. s. 1-15.

LUF 123

Före skolåldern och under skoltiden var vi helt under föräldrarnas kontroll. Byens barn fick leka tillsammans på respekt. gårdsplaner då ej arbete förelåg. Ungdom fick på den tiden börja tidigt att hjälpa till med varjehanda arbete å en bondgård. Men det var alltid någon kvällstund eller hälgdag vi kunde träffas på en nära gårdsplan. Lekarna bestod av- springa Datten, Sista paret ut, Peta boll, Bussa knappar, blev då någon äldre dräng eller piga med blev ringdanser det stora nöjet den stunden. Föräldrarna hade ju uppsikt från fönstren över gården och var det någon som ansågs vara stygg mot en mindre kamrat blev den hemvisad av mor eller far. Då föräldrarna gick till vila på kvällen måste barnen vara inne och gå till sängs de också. Då föräldrane gick bort på kallas fick vi vara med, stilla och tysta fick vi vänta på mat o dryck tills turen kom till barnen. Barn fick ej sitta vid samma bord som de äldre, det var en gängse sed å landsbygden då. Men barnen hörde och lärde hur de en gång skulle skicka sig längre fram i tiden. Var det någon som uppträdde onyktert eller busigt blev vi varnade för den vid hemkomsten. Deremot om far eller mor tyckte om någon särskilt bra framhöll de den som ett mönster.

14/
13-64

Barnaåren räknades i allmänhet till konfirmationen var över, det blev rätt hårda arbetsdagar för en 11,12,13 års pojke, men kontrollen över hans nöjesliv stod fast under skoltiden intill de 14 åren.D.V.S. i regel konfirmationen, undantag fanns, då ^ägick o läste fanns 2 bröder resp. 20, 22 år, med i skaran. Vid konfirma. fick vi nya kläder skodon m.m. enbart det blev ett hopp ut i tiden. Torparens o stugornas barn fick från o med nu försörja sig själva o flyttade från hemmen. Vi bondens barn stannade kvar i hemmen ty där fanns gott om arbete. Från och med nu var vi ungdom och vi fick röra oss mera fritt, d.v.s. inom en viss gräns, De flesta byar hade någon plats att samlas på Vi här jag talar om hade en sandås där tre vägar sammanstrålade, där träffades Bröstorps Bråstorps Bergs och Hillerstorp ungdom så gott som varje lördags o söndagskväll sommaren över o där blev det dans, Polka, Mazurka o vals, det fanns bland ungdomerna alltid någon som handterade ett Magdeburger dragspel, munspel eller fiol, själv spelade jag ibland fiol till dansen och för en sommar lärde vi oss att vara med i dansens mysterium. Sådana danskvällar var det enda nöjet och det var billigt mot nutida nöjen. Någon grupp eller förening fanns ej.

Någon bestämd tid när vi skulle träffas förekom ej, det fick bero på vad arbete som förekom på gårdarna, många kvällar kunde där sam- 5-6 st. andra åter 10-20 och då blev det ungefär lika gamla skol- o läskamrater, ibland kunde även äldre ogifta män o kvinnor vara med från byarna. Det var ej någon klasskilnad i den åldern alla i uppräknade byars folk var välkända och kamratvänliga genom samvaro under arbete och små festligheter i hemmen. Så förekom här o där i bondehemmen linodling och dette skulle brytas på hösten så träffades samma ungdomar, då blev det efter en dags hårt arbete fest, i den gård där linet bröts, som avslutades med dans intill kl. 11 em, alla måste vara hemma till var sitt före tolv.

I hemmen blev det ej så mycket dans beroende på utrymme och hur dansanta hemmets ungdom var, det var långt ifrån alla ungdomar som dansade, men det blev sittlekar av många slag, kan minnas ~~Stjälamaka~~ Gomma-ringen, Stjälamaka, Gå-blindbock=pantlek, Hänga, Så förekom utflykter under sommaren, till grannsocknas kyrkor och någon uppvisning av en trolleriproffessor, icke att förglömma /Brunsbalen/

I Ronneby andre brunsbalen kallades för / Tosia bonnadan / då kom 8-10 ungdomar överens om att få ta gårdens hästar och en s.k. familjevagn, åkte iväg tidigt på norronen med matsäck och dricka för hela dagen, det var ännu fråga om självhushåll, penningar var ont om för landets ungdom, men glädjen var hög ändå. På en sån dag fick man se mycket nytt. Dessa skjutsar till kyrkor och andra fester togs ut i tur och ordning bland byarnas bönder. Vid sådana resor var så många med som kunde avvaras från hemmens vanliga arbete, Det var en skjuts från varje by, men i sällskap ändå. Var det någon äldre som slarvade med spriten på en resa fick den ej åka med nästa år, många i min kamratkrets såväl som jag själv tillhörde N.T.O i Tving. Där hölls möte en gång i månaden och det var trivsamma kvällar för ungdom. Hitintills har jag talat om god kamratanda. Men den kunde störas någon gång, det berodde på den ungdom som givet sig ut i livet till staden eller till sjöss, vid 17-18 års åldern kom en o annan igen till den gamla mötesplatsen, uppladdade med nya uppslag och spritpåverkade, då blev det handgripligheter och hemma ungdomarne lugnade ner vederbörande ganska fort med en o annan blema som minne.

" Slå trill " var ett sommarnöje bland traktens ungdom. Vi sågade en trilla av en lönn, bok eller björkstam 10-12 cm. i diameter 5 cm. tjock, så anskaffades s.k. genträ, liknade en bandyklubba av starkt träslag, så delades ut 4 eller 6 ungdomar 2 eller tre omkring 25 meter ifrån varandra på en hård väg. Den som hade vunnit sista gången/ det lag skall det vara/ fick skicka iväg trillan till andra laget, då gälde det för dem att mota trillan, då den kom rullande med god fart, kunde de ej mota den fick de retirera, dit trillan ~~stann-~~ stannade, det andra laget trykte fram efter, kunde man med genträet mota trillan och ge den ett slag så den for över andra laget fick även då det lage retirera dit trillan stannade, på så sätt gick striden fram o åter på ett vägstycke. På denna tid var ej trafiken så stark, varför trillelagen kunde vistas på häradsvägen som gick genom samhället. Det fodrades kraft i armen att både trilla iväg trillan och att ge den bakslag, På denna tid var vägarna kantade med stenmurar varför trillan nästan alltid stannade inom vägens landamären. Denna lek upphörde nästan helt på 1900 talets ingån troligen därför,

att vägarna blev mer och mer trafikerade, Även gjordes omläggningar stennemurarna togs bort, ty de bildade snödrivor, de ungdomar som älskade denna sport fick annat intresse. Inga klubbar fanns i min ungdom. Nykterhetsföreningen N.T.O. bildades 1890 av en smed A.Fridberg, en snickare Sven Karlsson, en lärare Elias Karlsson, föreningen uppehölls av många både män o kvinnor under årens lopp, den siste ledaren en bagare A.E. lövgren flyttade från orten på gamla dar och så tynade det föreningslivet bort på 1950 talet, alla de av mig här uppräknade äro döda. År 1915 bildades en frivillig skytteförening här i Tving och då samlades de manliga ungdomen dit om lördagsen. och söndagsfm. den tilldrog sig mycken ungdom de första åren och vi kunde bygga en så kallad skyttepaviljong. här ordnades fester med då alla slags försäljning samt dansbana i en vacker ekpark, musik av Kungl flottans musikkår, nu samlades ungdomen hit från långt ifrån liggande orter, men så småningom tynade även dessa tillställningar av och de intreserade ungdomarne blev äldre fick eget arbete, ledaresysslan blev dålig år 1930 somnade den föreningen av. Vad berodde detta på §

Jo ledarefrågan, den var ju oavlönad och så tröttnade de på allt extraarbete, så var det en annan sak som inverkade på samhällets ungdom, i min avgångsklass från skolan var vi 92 elever, nästa klass var betydligt mindre, ungdomen här i orten minskade i antal år efter år. Det fanns även då busfrö bland ungdom, men föräldrarna vakade bättre än nu över ungdomen, vid förseelse blev det stryk både i hemmet och skolan, intill de 20 åren måste vi lyda far o mor länsman o präst, vi böndernes barn var ju beroende av hemmet, vi hade ej de medel att röra oss med som nutida barn, vilka staten smekas med och uppfostra till lathet och havbegär i högsta grad, att skolan togs bort var ett oförlåtligt fel av vederbörande.

Nutida skolbarn är näsvisa, de ha begär av att slå sönder och skagöra andras ägendom, så händer här i orten dagligen, polisen får ej bestraffa något barn, de ska kelas med ha extra undervisning m.m. vart bär det hän? Var det någon förr som föbröt sig om det var barn fick den som såg det aga den på stående fot med ett ris. Att äldre busfrö uppträdde i orter och samhällen mest under rusets inflytande blev ju polisanmälda och de fick sona för det.

Nu skall det daltas o kelas med ungdomen, de äldre får komma in på någon tid på ett s.k. fängelse, men i verkligheten är det ju finare hotell, något straff är det ej, jämfört emot förr i tiden.

På 1890 talet byggdes här ett missionshus / baptister / det var 4 bönder som satte i gång av ideela skäl, första tiden fångades in en del ungdomar söndags em., där var sång, musik och bibelstudium, många höll ut flera år, vintertiden var det en lugn och varm plats att träffas i och ungdomars tankar blev inriktade på nyttigt samhällsarbete i orten, från dem utgick ordning, nykterhet och föredömligt levarne. Detta missionshus verkar alltfört här i bygden. Nu skulle jag även beröra vinterns nöjen för ungdomen i allmänhet här i bygden, på hösten efter utomhusgöromålens slut blev det BRYTGILLEN de flesta bönderna hade lin. Ett brytgilles början var att linägaren inbjöd ortens ungdom en viss dag, den manliga ungdomen tog en s.k. Krossbröta på axeln och gick till platsen på tid som linägaren bestämt, de kvinnliga tog en Finbröta och infann sig på tid även de. Vid Bastan- eller torkugnen tog kvinnorna ut sin linkrossare- / någon gång blev det hjärtekrossare.

Att krossa lintågan var ett hårt arbete, då den överlämnades till den kvinnliga parten skulle den vara så ren från skävor som möjligt. Då kvinnan överlämnade den till ägaren synade han den noga och räknade varje färdig tåga, då linet var brutet uttalade ägaren sitt tack och då omnämnde han vilken kvinna som lämnat de flesta och finaste tättarna, så bjöds på mat o dryck i ägaren hem, som varade till 11-12 på natten, dessa kalas efter linbrytning fortgick en 14 dagar på hösten, det var nöje som alla både ungdom o äldre längtade efter, vid sådana tillställningar lektes ringlekar, sittlekar o pantlekar, skall här omnämna ett par- / detta var mycket beaktat särskilt av äldre ungdom/. En flicka blev dömd till att hänga, hon tog då en 25 öring mellan läpparna o sa / ja hänger, ja hänger? vem hänger du för? sa någon av sällskapet, då måste hon namnge en pojke denne i sin tur uppgav en flicka, så fortgick till alla de närvarande gjort likadant. En annan lek var att någon pojke eller flicka var dömd till att plocka smultron under snön, veder börande fick sätta sig på golvet ett lakan lades över den sittande, var det nu en flicka fick hon till ropa en pojke till hjälp eller tvärt om.

9.

Var de nu välkända kanske de kunde växla en kyss i smyg, men de omkringsittande blev mången gång lurade, det var i alla fall spännande nog. På denna tid duggade hälgkalasen titt o tätt, byns folk ungicks mycket ofta av en eller annan anledning, såsom födelsedagar, förlovningskalas, bröllopp. Vintern var arbetstakten ej så påtaglig, tiden räckte bättre till då för sammankomster och då var alla åldrar representerade, de äldre övervakade var o en sitt husfolk, barn, ungdom och tjänare. Så kom värnplikten vid 21 års åldern, dessa manliga ungdomar måste första gången i sitt liv ut från hemmet till 90 dagars militärövning som sjöman, kustartillerist eller grenadjär. Ja detta var bondsöner, men som jag förut här omnämnt hade torpare och stugornas ungdom vid den åldern innehaft olika platser från hemmet, men då vi träffades på vanliga mötesplatser nån gång var sänjan god innom den vanliga kretsen av ungdomar, det var i några få fall ungdomar som så fäst sig vid varann att det blev äkta par av dem för livet. Vad jag nu har följt ungdomens seder o bruk intill de 20 åren har ej vad jag känner till

ett barn fötts av en 16 års flicka, det väckte en våldsam harm hos såväl äldre som yngre medlemmar i vår umgängeskretts. Den första cykeln med lika stora hjul vi såg här i orten kördes av en kronolänsman boende å Stora Näs, länsmansboställe i Tving. det var 1892, efter 1895 började en o annan pojke dkaffa sig cykel, de var många gånger märkliga t.ex. ringarna var av masivt gummi och bekades fast vid fälgen, vid körning i solsken smälte becket och ringen slog av med en kullerbytta för åkaren. så hade en o annan en cykel med stort hjul fram och litet bak, det var stor konst att åka på en sådan. Men så i slutet på 1890 talet inprterades cyklar från Tyskland märke / Akadia / lika dana som förefinnes i dag, dessa cyklar var billiga i pris 130 för mans o 145 för dam, dessa cyklar spred sig fort här i omgivningen genom någon firma i Malmö tror jag, nog av på 1900 talets ingång hade hälften av ungdomarne här egna cyklar och använde dem vid utflykter. Att lära sig cykla var ej något problem för ungdomar i allmänhet, några skrubbsår då o då, men sen gick det bra, det var i regel värre för flickor, men då var det all-

tid någon pojke som var behjälplig med att leda o stötta upp den flicka som ville ha hjälp med ballansen de första meterna.

Här på orten blev 1894 tågförbindelse med Nättraby och därifrån kom man sen vart man ville. Det fanns i Tving ett sockenbibliotek där fick vi låna böcker av J.O.Åberg m.fl. det kostade 10 öre pr bok och 14 dagars innehav. Tidningar fanns i flesta hem, de kunde vara upptill 4 personer om en daglig tidning, i mitt hem lästes Blekinge Läns Tidning, som far hade tillsammans med folkskolläraren Elias Carlsson, så länge jag och mina yngre syskon gick i skolan sedan blev han ,far, ensam om den, även lästes Aftonbladet med brokiga blad i mitt hem.

Att ungdomen parade ihop sig inom kretsen var allmänt, någon gång inträffade det o då var det föräldrarna som ordnade det hela, genom marknadsresor o andra utflykter träffades ungdomar o fick tycke för varandra, så började föräldrarna utspörja flickans eller pojkens släkts vandel och tillgångar, blev det godkänt blev det inbjudan till hemmen och på så sätt lärde ungdomarne att känna varandra.

Bondpojkar gifte sig i regel ej förän fyllda 25 år, d.v.s. de som var danade för att övertaga fädernegården, då var fadern över 50 o äldre och då var det tid för den sonen att bestämma sig det hände att den äldste emigrerat. Nu var frågan, vilken av de bekanta flickorna passade bäst för arbetet på en bondgård och vilken flicka som hade intresse för bondens yrke. Det blev ingen garanti för sammanhållning om de ansågs för fästefolk, förän förlovning skett och även sedan kunde en fnurra på tråden giva upphov till brytning mellan de två. Men, det var en skam för en flicka att bryta en förlovning och hon blev i regel ensam hela sitt liv. Pojken hade i regel större medhåll av de äldre och klandrades ej så hårt, sladdertanter fanns även då. Kortspel förekom bland äldre såväl ogifta som gifta, några penningar förekom sällan om så var blev satsen högst 23 öre, Som spel förekom Tolva, Tjugoett och Auktion. Penningar var ont om i min ungdom, det kunde vara om några ogifta äldre karlar som varit till sjöss eller haft goda inkomster träffades och tog till kortleken.

Flickor började i unga år sy o sömma, virka o väva med tanke på giftermål. Förlovningstiden blev det ändå brådare med komplentering av varjehanda saker som skulle passa i det nya hemmet. Beroende på sådant arbete kunde förlovningen vara 5-6 månader med förberedelselysning m.m.. Bröllopet var en stor händelse för unga människor och mycket skulle ombesörjas på självhushållens tid, därför förlades bröllopet tidigt på våren innan allt för bråskande göromål med utearbete började. Antalet gäster berodde på vad flickans föräldrar orkade med oc hur stor släkten var. Från resp. hem åkte brudparet till kykan å hästskjuts, tågade sida vid sida upp till altarrunden ofta med tärnor o maskalkar, efter ceremonin / den vanliga / åkte brudparet i egen vagn tillsammans till brudens hem eller någon släktings hem för festlig samvaro till 11-12 på natten, därifrån skulle de nygifta så hemligt som möjligt smyga sig ut för hemfärd, men det var ej så lätt, förty vakter utsattes runt festlokalen, blev de nygifta synliga blev de överösta med risgryn.

Det nya hemmet var festklätt vid hemkomsten och någon ~~känare~~ hälsade välkommen.

Ett stort ofog vid denna tid var att det skulle skjutas för brudparet, det kunde ställa till med svimmade damer och även skadegörelse å fönster. Vid förlovning reste båda till närmaste ^{stad} och inköpte ringar vilka påtogs med det samma, litet festligt blev det inom familjen samma dag. Några skilsmässor hörde vi ej talas om här i orten. Så många som kunde få arbete stannade i orten, och trivdes bra. Jag har tidigare omnämnt att många emigrerade till Tyskland Danmark och U.S.A.. Brottsligheten var ringa, det kunde komma körar eller gående sällskap från andra socknar och företaga sig med att öppna grindar o spärra vägen för körande, men det var sällan.

Jag har talat med äldre människor födda före 1850 och de samstämmigt förklara, att så har ungdomen betett sig under deras tid.

1912 byggdes en danspaviljong utmed där vi i 30 år samlats och nu var det fråga om gecheft av ett par herrar, nu fick ungdomen nöje för betalning, det blev inträde, kaffeservering, pilkastning skjutbana och dans, nu plockades ungdomen på de slantar de förtjänade. Så fortgår alltjämt, de stora statsunderstödda Folketshus dansplatserna utsuger ungdomens moral och tar hand om deras pengar.